

Notes for
Navajo Class

Niizhōnī

Ni - earth

yā'āt'ēh

Ya' - sky

Ahxēhee

shí - me, myself

Tō Aheedliinī nishtj

Áshijihī bashishchīn

Tāchiinī dashicheji

Bit'ahmī dashinali

yā'ātēh, dījji ēí Damoodōonaakijí

Bini'ant'āgh tsoh tāā'tsāadahgōó yootkāó

Hastōí dōó sāanii binahji'ēē dahōzinigīe

Totsohnī : Tower clan.

Shash Dine'ē : Bear clan.

Dibē tizhini : Black sheep clan.

Dzitt'aadi : Mountain clan.

Kinyaa'āanii : Towering house clan.

Tabqāhā : Bitter water.

'Ats'osi Dine'ē : Eagle clan.

Bini'ant'āgh Tsoh :

t'āāta'i : one tsosts'id : seven

naaki : Two tseebíi : eight

tāā' : three nāhāst'ēí : nine

díj' : four neeznāá : ten

ashdla' : Five

hast'āgh : Six

Clan card activity

Person #1

1. This person is related to me in this way, he/she is my:

_____ **by the** _____ **clan.**

Dĩí éí _____ **át'é.**

2. He/she is originally from: _____

_____ **déé' naagháh.**

3. His/her name is: _____

_____ **éí wolyé.**

Yá'ā́t'ééh

Adáádaá' abínigo ndiishna' dóó

gohwééh shé'tbéézh dóó ta' yishdláá'

Áádóó shisht'e' íshkaa dóó ch'ínishwod.

Chidi sidé'ts'áá' dóó shítah adilwod.

CVCV CVCVC

Doo chohoo'iigoo shit ya'ultxaal
T'aa shit n'dineeswodgo t'ah
nt'ee' ta' atubaahgoo ta' jizi.
T'aa ayididee' nt'ee' asdzaa lei
ati. Doo yishiigo akwodeshchi.

Interpreting Short Stories

Dadolwosh!

as told by Lorraine R. Yazzie

Hastiin léir bináá' ádingo hooghandi bitsóóké yit naháaztá, jini. Be'esdzáá éí abínidáá' a'níitkaad. Ch'ínínilgo dibé yikéé' íyáago nizaadi na'níitkaad.

Áko t'áá íyisíí yéego hílch'í'go nít'éé', "Háájí nihimá sání a'níitkaad? E'e'aah la'gi át'é," níigo hastiinée bitsóóké nayidéélkid.

Nít'éé' bitsóóké, t'áá daneeyánígíí, ádadílní, "T'ah nít'éidi na'níitkaad."

Áádóó hodíina' nít'éé', "Shicheii, níléí shimá sání na'níitkaadíí' hastiin léir k'í' bit yildosh. Éíí! L'í' yik'i nááyá," daaní. T'óó shíí bee ádadíílaahgo ádaaní.

Hááhgóshíí bigish yee naaná'ooshishgo ch'éiwod. Nít'éé', "Dadolwosh! Dadolwosh! Héííbaa! Héííbaa!" níigo hááhgóshíí dilwoshgo t'óó'dóó

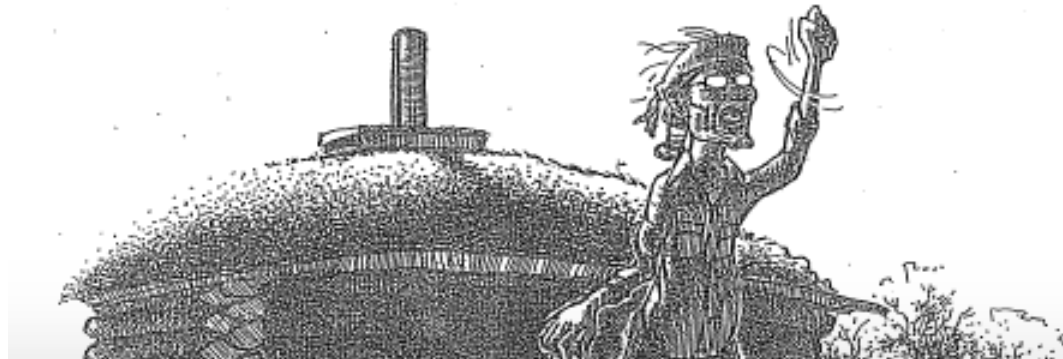
sizí. Ako ha'át'éego shíí sha'shin, le' nízingo daatsí. "Dadolwosh! Tsxjítgol Yéego hodiits'a'go dadolwosh!" níigo t'óó'dóó gish yee naaná'ooshishgo hááhgóshíí dilwosh. "Héííbaa! Héííbaa!"

"L'í' yik'i nááyá, shicheii. Shimá sání yich'í' yigáát. Áá yaah...neezdá!" daaní, hááhgóshíí.

"Héííbaááówoh!" níigo hááhgóshíí hastiinée ch'ééh t'áá awolí bee dilwosh.

Ts'ídá ákohgo be'esdzáá yah aná'níitkaad. T'ah nít'éé' kodéé' be'esdzáá bich'í' niníyá. "Ha'át'íí lá jilch'íídií áldó! Wóne'é yah anáních'íídií" bitní.

Áádóó nít'éé' t'óó yaa yániizj'í. T'óó yaa át'éego hodíina'. Áádóó hooghan góne' yah anáádzá, jini.

Háámbidíí daambidíí

Humpty Dumpty
in Navajo

Tsé bee inít'í' yíkáá dahsídá

háámbidíí daambidíí ts'ídí yéego

adah íítkízh

Áádóó naat'áanu bidiné'é dóó dabilíí'

ch'ééh ahxíh nídabí'níitgo ch'ééh

ádaat'íí'

háámbidíí daambidíí ts'ídí yéego adah íítkízh

(Na'ishyé'ii yázhí áłtsiísígíí)

twó bá na'í'á yiyi' has'na'

aadéé' aho'nitxá

Eensy Weensy

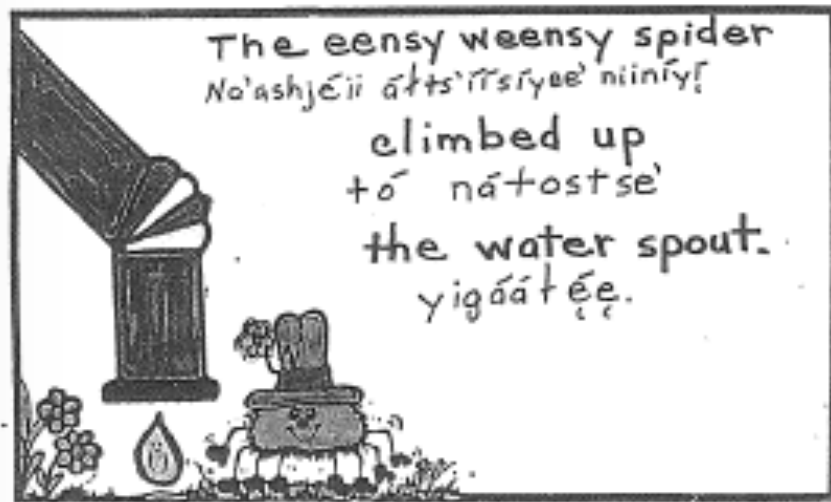
Spider in Navajo

áádóó na'ishyé'ii nahyi' háá'éeł

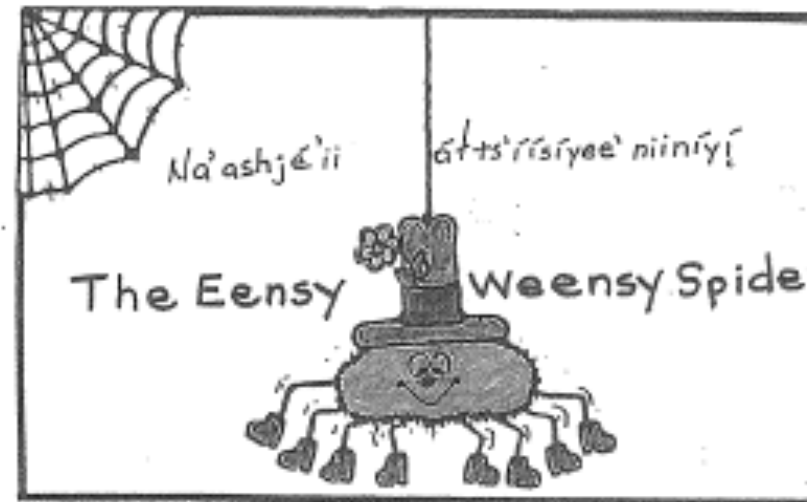
Jóna'á'ei ch'ínádzá dóó áłtsxo

náhoóktsei. Áádóó () twó

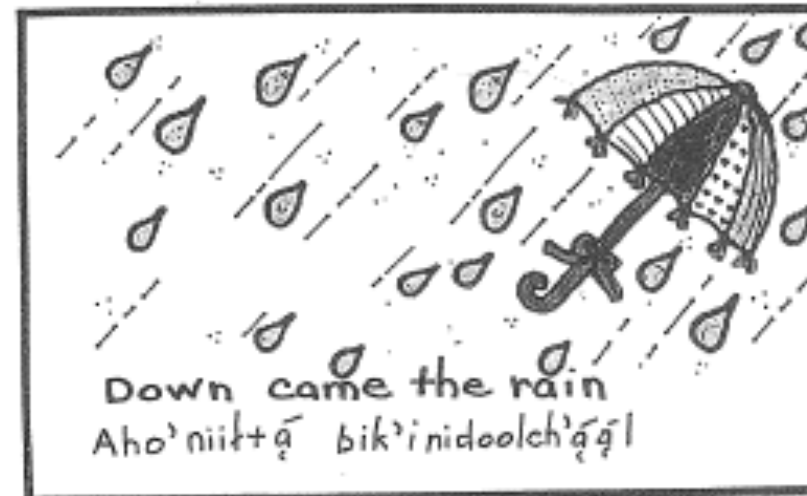
bá naa'ei yii' hanáanas'na'

②

①

③